

SZÉKELYFÖLD-DÍJAK, 2017

*MIRK SZIDÓNIA-KATA:
PÉNTEK JÁNOS LAUDÁCIÓJA*

Nyelvész, etnográfus, egyetemi tanár, tanszékvezető, intézményalapító, tankönyvszerkesztő. Dialektológia, etnobotanika, szociolingvisztika. E lexikonba illő címszavak mögött egy kivételes embert tisztelhetünk. Kivételes, mert az elődeitől kapott gazdag örökség továbbvitelében nemcsak terhet, hanem kihívást és szakmai megújulást is látott. Kivételes, mert intézményt alapított, kutatói nemzedékeket nevelt ki és indított el a pályán. Kivételes, mert nemcsak ismereteket adott át, hanem eszmecserét folytatott tanítványaival, nemcsak tanított, hanem beavatott. Olyan nyelvész, aki nem választja el a nyelvet a nyelvet használó embertől, hanem együtt látta az őket.

Anyanyelvünk őre és szolgálója, aki a kisebbségi magyar nyelvhasználatnál nemcsak a tudományos kutatásai keretén belül foglalkozik, hanem számtalan közhasznú tevékenységet is folytat ennek érdekében: alapítója az Anyanyelvápolók Szövetségének, megszervezője a Szabó T. Attila Nyelvi Intézetnek, szintén alapítója a Nyilas Misi Tehetségtámogató Egyesületnek, melynek célja, hogy minél több, többszörösen hátrányos helyzetű, magyarul tanuló tehetséges tanulóknak esélyt adjon arra, hogy legalább az érettségiig folytathassa tanulmányait.

Nehéz lenne hiánytalanul felsorolni Péntek János szerteágazó munkásságának eredményeit és érdemeit. Mi örülünk és megtiszteltetés számunkra, hogy ennyi elfoglaltsága ellenére szinte minden évben kapunk tőle kéziratot.

Van diagnózis, de hol a terápia című dolgozatában látteleletet nyújtva oktatásunk helyzetéről, olyan kérdésekre keresi a választ, hogy végzetünk-e a demográfia, tényleg nem lehet hatékonyabban, jobban, eredményesebben? Magyarul vagy románul? Otthon vagy elszakadva az otthontól? Pluszban, teherként éppen a magyar?

Azt a következtetést vonja le, hogy habár pontosan tudjuk, mi van, mi történik, negyedszázada nincs terápia, nincsenek igazodási pontok, elvek, amelyek segítenék saját döntéseikben a tanulókat, a szülőket, a helyi közösség vezetőit. Nem történik meg tehát az, ami a legfontosabb volna: hogy kellő szakértelem, közérdek, közértelem és közakarat érvényesüljön a cselekvésben, a mindennapi munkában. Véleménye szerint fontos lenne megtalálni, felismerni ebben mindannyiunk közös érdekét és külön felelősségét. S hogy mi hárithatja el oktatásunk mostani kiszolgáltatottságát? Talán egy olyan digitális oktatási rendszerbe való bekapcsolódás, amelyben semmilyen egyirányú, egy centrumra tervezett hatalom nem tudja befolyásolni az információ-áramlást.

Legutóbb márciusi lapszámunkban közöltük *A valakihez szólás, a szó ajándékcsereje* című tanulmányát, amely *A moldvai magyar tájnyelv szótár* anyagához kapcsolódik, hiszen a moldvai magyarban használt kapcsolatteremtő, kapcsolaterősítő beszédmódokkal foglalkozik.

Az úgynevezett „csángó szótár” elkészítése több mint 100 éve szerepel megvalósítandó célként a magyar dialektológiában, a munkát ugyanis nyelvjáráskutatásunk néhány kiváló alakjának sajnálatos halála időről időre megszakította. A nagy elődök (Yrjö Wichmann, Csúry Bálint, Szabó T. Attila és Márton Gyula) szándékának megfelelően, munkatársai közreműködésével, Péntek Jánosnak sikerült szótárrá szerkesztenie ezt a nyelvi kincset. A háromkötetesre tervezett szótár első kötetének első része 2016 őszén jelent meg Kolozsváron, a *Moldvai magyar – közmagyar részt* tartalmazza A-tól K-ig. A második kötet ennek folytatása lesz, harmadik pedig egy illusztrációkkal ellátott *Közmagyar – moldvai magyar* résszel egészíti ki az anyagot, melyben az egyes magyar köznyelven leírt fogalmakhoz rendel moldvai magyar megfelelőket.

S mit kívánhatnánk most, mikor átnyújtjuk Önnek e díjat? Hogy páratlan tudását, tapasztalatait még hosszú évekig kamatoztathassa, akár a Székelyföld hasábjain is!

MOLNÁR VILMOS:
MIHÁLY JÁNOS LAUDÁCIÓJA

A *Székelyföld* folyóirat megjelenésének húsz éve alatt sok érdemes szerzőjét díjazta – határon innen és határon túl. Akik ismerik folyóiratunkat, tudják: a *Székelyföld* több mint egy régiólap, mind szerzőit, mind előfizetőit tekintve. A folyóiratba írók és a folyóiratot olvasók már kezdettől nemcsak a három székely megyében éltek és élnek, hanem nagy számban Magyarországon, és elszórva a világ több más táján, néha más világrészeken is. Úgy néz ki, a Székelyföld régió szellemi határai sokkal messzebbre nyúlnak ki, mint a földrajzi határai.

Az utóbbi években gyakran olyan nem székely származású, külföldön élő történészek és irattárosok is Székelyföld-díjat vehettek át, akiknek a folyóiratunkban megjelent írásai arról tanúskodnak, hogy nemcsak a székelyföldi kutatók érdeklődnek behatóan a székelység múltja iránt. Ám ha ez örömet jelent, még inkább öröm számunkra, ha olyan történészt díjazhatunk, aki amellet, hogy már komoly szaktekintélynek számít a szakmában, a székelység közel- és régmúltjának kutatásában (és erről számtalan szakdolgozata és könyve tanúskodik, nem utolsósorban díjak, kitüntetések, emléklapok is) – ráadásul nem is hagyta el a szülőföldjét, még a szülőfaluját sem –, ott lakik most is, ahol született: Lövétén.

Mihály Jánosról van szó, folyóiratunk régi szerzőjéről, akinek első írása még 2004-ben jelent meg a *Székelyföld* egymást követő három számában, *Fejezetek a lövétei római katolikus egyháztörténetből* címmel. Kicsit beszelnék Mihály Jánosról, munkásságáról. Igaz, hogy itt él közöttünk, de sokszor épp a közöttünk élőkrol tudunk keveset. Vagy nem eleget.

Kezdetnek felsorolnám eddigi foglalkozásait, szép ívű lista áll össze: 1990 és '95 között könyvtáros és művelődésház-igazgató Lövétén. Majd a budapesti Károli Gáspár Református Egyetem történelem szakának elvégzése után (1995–2000) történelem szakos tanár lesz szintén Lövétén, a Székely Mózes Általános Iskolában. (Lehet valami Lövéte légkörében, ami nem engedi el Mihály Jánost. De lehet, hogy benne van ez a valami, például kötelességérzet és feladatvállalás.) 2005–2007

között művelődésszervezőként, tanácsadóként tevékenykedik a Hargita Megyei Kulturális Központban. Aztán következik a szakfelügyelőség a Hargita Megyei Hagyományörző Forrásközpontban (2007–2013), végül 2014-től mostanig kutatási referens a Nemzeti Integrációs és Kárpát-medencei Hálózatfejlesztési Igazgatóságon (a budapesti Nemzetstratégiai Kutatóintézet alintézménye). De mint említettem, lakhelye továbbra is Lövete. Mihály Jánosnak több kulturális intézményből, vertikálisan több szintről is alkalma nyílt rálátni a székely múltra és jelenre.

És akkor még nem is szóltam a horizontális látószögekről. A teljesség igénye nélkül felsorolok párat, díjazott szerzőnk érdeklődési köréhez, szűkebben vett szakterületéhez tartozókat. Ilyen a székelyföldi egyház-történet, művelődéstörténet, társadalomtörténet, gazdaságtörténet, hadtörténet, helytörténet (különös tekintettel az Erdélyi Fejedelemség korára), továbbá a címertan, a genealógia, a vexillológia (ez utóbbi kicsit talán ijesztően hangzik, pedig csak azt jelenti, hogy zászlótan, a zászlók történetét és szimbolikáját tanulmányozó történeti segédtudomány), de behatóan foglalkozott első világháborús katonafüzetekkel, levelekkel, visszaemlékezésekkel, naplókkal, fotókkal is, és írt tanulmányt az ideológiák harcáról 1945 és 1952 között egy székely nagyközségben. Mit lehet erre mondani? Lehetnek történészek, akik mélyebben beleásták magukat a székelység történetének egy-egy korszakába, de aki az egészet olyan átfogóan ismeri, mint Mihály János, úgy gondolom, kevés akad.

Becsülni való a széles látókörűség, ugyanakkor alaposág és pontosság, a hamis mítoszok kerülése, a történelmi tévhitek cáfolata, ami Mihály János dolgozatainak, tanulmányainak, szakkönyveinek fő jellemzője. A hamis mítosz rövid távon tetszetősnek tűnhet, de hosszú távon mindig mocsárba vezető lidércfénynek bizonyul. Eredményesen jövőt építeni csak úgy lehet, ha előbb szigorú, a valóságnak megfelelő leltárt készítenek az építkezni akarók. Leltárt a múltról.

Az utóbbi években örömeinkre és az olvasók örömeire megszapordtak Mihály János írásai a *Székelyföldben*. 2014 óta több írását is közölhattük, tavaly kettőt is, és idén is kettőt. Ezek közül több az első világháború témájával foglalkozik, naplók, emlékiratok vagy *historia domusok* alapján, de akad a régi székely jelképekről szóló tanulmány,

a székeleyek három nemét tisztázó dolgozat, vagy a tizennyolcadik századi Udvarhelyen egymással pereskedő székeley atyafiak perirataiból mutatóban egy csokornyit. Hadd lássák a jelenkor székeleyei, mit cselekedtek az őseik. Jó tudni, hogy a székeley múlt eseményei nem felejtődnek el, vannak, akik kutatják és pontosan számon tartják a lényeges, elgondolkodtató vagy egyszerűen csak jellemző jó és rossz pillanatokat, néha még az egyes embereket is. Csak remélni lehet, hogy ez átgondoltabb, felelősségteljesebb cselekvésre ösztönzi a jelenkor székeleyeit.

Azzal szoktam befejezni a díjazott laudálását, hogy gratulálok a díjhoz, és megkérem, küldjön újabb írásokat. János kivétel, még a nyáron megígérte, hogy rövidesen újabb két írásával tiszteli meg lapunkat. Így tényleg csak az marad, hogy őszintén gratuláljak neki a díjhoz!

GYÖRGY ATTILA:

TEMESI FERENC LAUDÁCIÓJA

Ez most egy kicsit szokatlan lesz. Az igazság az, hogy én sokáig úgy utáltam Temesi Ferencet, mint Petőfi a kukoricagölgödint.

Valamikor a nyolcanas évek végén került kezembe egy kötet, elolvastam, széttéptem, elégettem, kidobtam az ablakon. Ez nem normális. Ez egy író. Ez szeretnék lenni, de ellopta előlem.

És mivel mazochista vagyok, tovább olvastam. Olvasom. Jelen pillanatban a fürdőszobában, a legintimebb pillanatokban két könyvet olvasok. Krúdy *Álmoskönyvét* és Temesi Ferenc *Apám* című könyvét.

Jól indul a nap.

Nagy író, na. Fizikailag is. Nézzetek rá, két méter. És verekedni is tud, ezt onnan tudom, hogy sok évvel ezelőtt a Vörösmarty utcában egy könyvbemutató után mindenképp meg akart verni. Aztán két hónap után küldött nekem egy ólomkatonát, mert tudta, szeretem és gyűjtöm.

Sokszor és sokat voltunk együtt, és igazán sosem. Nem lépte át házam küszöbét, és én sem az Övét. Jó, voltunk regyütt Csíksomlyón, a kegytemplomban, Gyimesen a Csángó Panzióban... és Budapesten a

Beugróban ettünk velős csontot. Életemben ennyire megtisztelve nem voltam.

Kollégák is voltunk, a hajdani, jobb időket megért *Magyar Nemzet*nél.

És tovább faltam a könyveit. És kurva irigy voltam. Nem normális, hogy valaki így ír. De. Az.

A Magyar Írószövetségnél, ahogyan elővetted a zakó zsebéből a pálinkás palackot: na ez volt a megtiszteltetés!

És azóta is szeretem ezt a szögedi embört, sosemvolt bátyámat, a Mestört. Temesi Ferencet.

Nagyobb rang nincs. Ő Temesi, és kész.

Köszönöm Neked, Bátyám.

Még tanulok egy kicsi alázatot. És újraolvasom, sokadjára, a *Port*.

És szentségelek közben, mert túl nagy vagy. Fogadd szívünkől a Székelyföld-díjat.

Majd kimegyünk, verekedünk vagy ölelkezünk.

Bátyám, üdv Neked.

FEKETE VINCE: KONTRASZT

(Laudáció helyett, Gothár Tamásnak)

Bontom a polcokat a pincében
Viszem anyámat
Kivizsgálásra
Bontom a polcokat szedem szét
Őket elputrikásodtak mondja
Öcsém az évek alatt
A boroskorsók alatt a sok
Kiloccsanó kifutó
Bor víz a párás pince a könnyező
Fagomba satöbbi
Következtében
Viszem anyámat kivizsgálásra
Van
Valami a veséjében ami Féléve
mintha növekedésnek
Indult volna egyedül él a szülői
Házban az utóbbi
Negyedszázad alatt
Apját anyját férjét három
Sógorát anyósát és két öccsét
eltemette Anyósát
Anyját hónapokon át ápolta
forgatta Mosdatta
Pelenkázta bontom A polcokat
szedem szét Megette
A gomba a pára a pince
Rossz levegője roppannak
Recsegnek a deszkák a lábak
A tartólécek száll a
Gombaspóra mindenre
korsókra köre Téglára fára
Omlanak esnek szét a deszkák
Mindenre el

Van készülve azt mondja A legrosszabbra is
Testvérei még ennyi időt sem kaptak az élettől Mint
Amennyit ő Élt jöjjön aminek jönnie kell Vallásos
Ember templomba Járó Ha eljött az idő hát
Eljött az idő bontom a polcokat pereg A
Könnyem hull A deszkákra hull a földre a pince
Földjére Bontom török Minden Szakad porrá Lesz
Viszem Anyámat ott megyünk el az Autóval ahol
Gyerekkoromban Annyiszor velük A központi
Park előtt majd a *Viccsek* épülete mellett
Ahogy apám nevezte az Ideggyógyászatot az ő
Egykori elvonókúrás menedékhelyét Majd a természet
Egykori épülete aztán a valamikori Gyermekkórház
Következik fent majdnem a domb Tetején a Kolcza-
Kert Ahová a felülvizsgálatok Után be-betértünk
Apámmal Flekken sör üdítő ahány sört ivott Annyi
Húsítót kérhettem én is Bontom a Polcokat hull a
Könnyem a földre a Deszkákra Harmincvalahány
Éve ők hoztak-vittek Most én Hozom anyámat
Hoznám apámat Is de ő húsz évvel ezelőtt úgy
Döntött Hogy ne Kelljen hordoznia többet őt senkinek
Sem nagy Műanyag edényt hoznak benne Egy
Liternyi Folyadékkal hogy azt lassan Ötven perc
Alatt Be kell kortyolgatnia Ismerősök harmincas-
Negyvenes-ötvenes „gyermekek” A hatvanas-
Hetvenes apukákkal anyukákkal Apósokkal
Anyósokkal semmi önsajnálát Semmi parázás
Kínosan igyekszünk is elkerülni Az olyan
Témákat Behívják tudom hogy mit csinálnak
Vele felfektetik intravénásan Benyomnak
Még négy deci kontrasztanyagot Majd betaszítják
Egy kemencébe vagy kétszer-háromszor Láttam már
Akkor az arcát azt a kétségbeesett Riadalmat rajta
Olvasni szeretnék de a Betűk járkalni Kezdenek
A szemem előtt mint a hangyák Bontom a
Polcokat de a deszkák elkezdenek Ugrálni

Mozogni előttem hull a könnyem Nem látok
Másfél óra múlva lesz meg az Eredmény
Addig elmegyünk járkalunk Azokon a
Helyeken ahol harmincvalahány évvel Ezelőtt
A szépséges fiatalasszonnyal Akinek csak
Néhány cisztája van most és azért Imádkozik
Hogy tisztítsa meg a veséjét a Fennvaló és
Adjon újabb haladékot még neki – ha tud
Bontom szedem szét verem Szét
Töröm apró darabokra a Polcokat
Bontom verem szét Hull a könnyem alá...

Székelyderzs, unitárius templom (részlet)